

ETNOGRAFIE ȘI TRADIȚIE ÎN CAȘIN

Constantin Tudose, Bacău

Titlul este prețios și ales destul de repede pentru a putea fi pus în programul zilelor comunei Cașin. Acum îl avem și trebuie să ne ținem de el. Așadar, cultură populară, obiceiuri, tradiții și particularități în satul Cașin.

Am susținut cu tărie că, noi cășinenii, avem identitate, chiar și acum, în secolul XXI, când fenomenul mondializării a ajuns și la noi. Avem identitate datorită istoriei, etnografiei și felului nostru de a fi. Începe să mă încânte acest lucru, să fie recunoscută sintagma “*cea mai încheată comunitate dă munteni a Moldovei*”, cu referire, desigur, la Cașin, de cât mai multi oameni. Aceasta, alături de realitatea momentului, întărește statutul nostru de comunitate distinctă, cu identitate clară și puternică, acum, la început de mileniu trei.

În afară de cel care ne-a lăsat carte de identitate prin lucrarea sa monografică, toți cei care au vorbit sau au scris despre Cașin, au pomenit ca despre o microzonă aparte, în cadrul zonei etnografice Trotuș sau extinsă a Moldovei. Moștenirea muntenilor din Rucăr și Dragoslavele, a ungurenilor bârsani și a moldovenilor de pe loc (cei trăitori aici la început de secol 17), iscodesc în mințile noastre, sau sigur în a mea, idei mioritice. Cum altfel să te ducă gândul, decât la obârșia mioriței dacă, puțin după anul 1800, moș Toader Brebene pomenea în legenda satului Cașin de turmele de oi ale ungurenilor din Suseni și Secăreni, ale muntenilor din Rucăr și Dragoslavele, și cele ale moldovenilor de pe loc. Toate laolaltă s-au întâlnit pe un loc binecuvântat și dăruit de Dumnezeu cu de toate – ca o Gură de Rai. Citez: ...“*și plăcându-le frumusețea locurilor, bogăția ierburilor și mulțimea izvoarelor ca lacrima, s-au așezat pe locul unde astăzi este satul Cașin, durându-și case pentru ei și adăposturi pentru oi*”.

Dacă transhumanța este fenomenul socio-ocupațional de origine și de esență a baladei naționale și, în același timp, singurul loc de pe harta geografică a României, unde ținuturile celor trei personaje umane ale celei mai frumoase balade românești se află la aproximativ 20 de km în linie dreaptă de inima satului Cașin, iar dacă acesta, în tumultosul secol 17 a atras scriptic, poetic și faptic trei turme de oi pentru regenerarea sa, atunci ce avem? Să încercăm sau să zăbovim mai mult asupra acestei întrebări.

Sigur însă nu avem voie să trecem ușor de acest fapt. Noi cășunenii nu trebuie să uităm că un secol mai târziu, secolul XVIII, satul era format din trei mahalale distincte, că de-atunci până acum avem trei biserici și că există un triptic al Cașinului mult mai extins și profund.....

Marele geograf Simion Mehedinți, născut la vreme de toamnă, 19 octombrie 1868, în localitatea vrânceană Soveja, descria într-un mod minunat venirea și plecarea turmelor dintr-un posibil drum vrâncean al oilor din cadrul vastului fenomen al transhumanței. “...*După Sf. Gheorghe se stârnea ca din senin un zgomot care întârâta câinii satului... sute de clopote și de cioi se auzeau apropiindu-se dinspre răsărit cu chiot mare și cu sunet prelung de buciume... ăsta era semnul că se apropiau din urmă turmele mocanilor din Brețcu, umplând valea ca unda unei ape revărsate peste mal. Zile și săptămâni întregi ținea larma: herghelie după herghelie, turmă după turmă și*

stăpân după stăpân, cu bacii și scutarii lor. Până se strecurau prin plaiuri către stânele din Zboina, Clăbuc și alți munți mai depărtați, satul era în necurmată fierbere”

N-am stare și ședere așa încât voi spune câteva fraze despre textul marelui geograf, dar dinspre cealaltă parte.

Munții Clăbuc și Zboina sunt aparținători de la începuturi și firesc de valea Cașinului. Scutarii, pentru cei care nu știu, erau șefii ciobanilor, administratori de stână. Ei bine, la o distanță relativ mică de acei munți, pe valea Cașinului se află localitatea ... Scutaru. Punct și atât... Personalități importante ale scrisului românesc și ale începuturilor scrise ale baladei Miorița au venit și au stat mai mult sau mai puțin la Soveja (Alec Russo și Vasile Alecsandri), așa încât Miorița atârnă cam mult către Soveja în această cumpănă a ținuturilor de baladă.

Nu numai că nu stăpânesc filosofia, dar nici măcar o altă știință umanistă, însă zic și eu, ca omul simplu, apelând la argumente de bun simț și la cele enumerate mai sus: *“De ce nu Cașinul o referință, o alternativă la Soveja, în această frumoasă dispută regională și națională?”*

Într-un alt repertoriu și revenind la tema noastră, există o certitudine în rândul etnografilor – și îl avem în sală pe cel mai valoros în viață din România (prof. dr. Ion Ghinoiu – Secretar Științific al Academiei Române pe probleme etnografice), anume că, muscelenii au cele mai frumoase costume populare. De curând am auzit un membru al Academiei Române spunând despre acestea, printre altele, că sunt fastuoase. Cășunenii au purtat asemenea costume și le țin acum în lada de zestre, în suflet și le admiră în fotografii. Iată-le, ele chiar sunt fastuoase și stau cum nu se poate mai bine pe frumoasele cășunence, necunoscute pentru cei mai mulți dintre dumneavoastră.

Unii parcă au lacrimi în colțul ochilor și cum altfel ar putea fi, când cei care au tâmples argintii își văd cu ochii minții și ai sufletului părinții și bunicii îmbrăcați în straie de sărbătoare.....

De secole, cășunencele albeau inul și cânepa în apele limpezi de munte ale râurilor Cașin și Curița. Pe cel dintâi, există și azi două puncte cu denumirea „*la chiuă*”. Atestă și aceasta existența instalațiilor ce susțineau dezvoltarea industriei casnice în satul nostru. De altfel, până nu demult, morile lui Comăneci, ale lui Vornicelu erau dotate și cu astfel de instalații țărănești. Sătencele din Cașin și Curița lucrau așadar inul, cânepa și mai ales lâna oilor aflată din belșug, în îmbrăcăminte pentru familie dar și pentru negoț. Astfel, din mâinile lor ieșeau: cămăși simple sau înflorate frumos de fetele satului; cheptărici pentru bărbați, care se îmbrăcau la vreme de sărbătoare; pantaloni de un alb imaculat care, completate cu cingătoare sau chimir înflorat, făceau și mai mândri tinerii cășuneni ce le purtau. Tot din mâinile lor ieșeau păretare, scoarțe (mărunțica sau în obloane), fote, brâie, leicere, călțuni, sumane, vestitele sarici de Cașin, cheptare, ițari subțiri pentru vară (izmene), ițari groși pentru iarnă, bătuți la chiuă și, nu în ultimul rând, minunatele ii și câte și mai câte.

Cășunencele erau și sunt harnice, știau să muncească dar și să se gătească. La vreme de sărbătoare, peste an și Duminica, curtea Casei Naționale din Cașin era plină

de localnici, dar și de mulți oameni veniți din satele vecine, spre a admira și aprecia, în special, costumele populare ale fetelor și nevestelor. S-ar putea umplea multe pagini cu descrierea costumului popular feminin, atât cel de lucru cât și cel de sărbătoare. N-am s-o fac, însă aș evidenția ceea ce se găsea numai la Cașin.

Cămașa sau ia era împodobită cu chiruși ce se purta exclusiv la sărbători. Acestea se aplicau ca și podoabă pe cămașa imaculată de in sau cânepă. Pentru că aceste podoabe conțin și fir metalic, nu se spală, ele se păstrează și se întrețin destul de greu. De,obrazul subțire... De asemenea, tot pe cămașă, se purtau și podoabe longitudinale denumite "*râuri prepuse*". Noi încă mai avem șansa să vedem și să pipăim prin vreo ladă de zestre sau cu anumite ocazii astfel de minunății. S-ar putea să vedeți că suportul pentru aceste podoabe să nu mai fie din in sau cânepă și să conțină țesătură cu structură modernă. Asta e, timpul nu iartă...

Un alt element de distincție este fota de ocazie, de sărbătoare. Țesătura celei de la Cașin conține modele geometrice mari (ochioase), iar prin dispunerea și intensitatea culorilor atrage privirea, așa încât, atunci când hora se desfășura afară în curte, chiruștile și râurile prepuse scânteiau în bataia soarelui. O minunăție de imagine frumoasă și ce încântați trebuie să fi fost participanții și privitorii acelor vremi.

Distinct pentru satul Cașin era și elementul ce se așază pe capul femeilor în noaptea nunții. Vorbim de "*căiță*", iar unic în satul nostru, căița cu două ciocuri și fruntar. Peste aceasta se așeza ștergarul de borangic, purtând evidente caracteristici din Țara Bârsei. Numai la Cașin, femeile purtau salbe din galbeni și irmilici. Anul acesta, mergând la Dragoslavele, am văzut pe crucile din cimitir și în casa memorială a preotului Ioan Răuțescu, fotografii ale unor femei în port popular ce aveau la gât astfel de podoabe. Făcând o paranteză, am achiziționat o suprafață de pământ în imediata apropiere a locuinței mele. Pe aceasta exista o casă în stare avansată de degradare, ei bine, hâtrii vecini mi-au zis să demolez cu grijă, că trebuie să dau de salba lu țața Anica Roșu, că despre ea e vorba. Cei interesați pot gândi: fie că am găsit-o, fie că sap în continuare, de dimineța până seara. Dar mai în glumă mai în serios este o dovadă că înaintașele purtau salbă de galbeni, altfel și fără nici o legătură cu incisiva etnie conlocuitoare.

Revenind la elementele de îmbrăcăminte specifice cășunenilor, nu putem uita sarica de Cașin. Era făcută din lână țurcană și pregătită la fel ca cerga. Dată la dârstă și purtată cu mândrie la vreme de iarnă de cășunence, aceasta era emblematică pentru satul nostru. Așadar portul popular, național al femeilor și bărbaților din Cașin stârnea, așa cum am mai zis, admirația și aprecierea tuturor celor care știau câte ceva despre noi.

Primeniți astfel, oamenii satului mergeau la biserică, la nuntă sau la cine știe ce adunare de suflet, prețuindu-și și respectându-și și așa familia, semenii, comunitatea și țara. Continuarea firească după ce s-au gătit așa de frumos fetele, nevestele, flăcăii și bărbații satului, ar fi să treacă la joc. Horele, înainte vreme se desfășurau la crâșmele mai înstărite ale satului (Cristea Marinel, Brebuleț, Soroiu, Comănici), care trebuiau să aibă loc de jucat și musai lăutari. Horele și balurile din Cașin erau vestite. În parte, aceasta s-ar putea explica și prin faptul că exista potențial financiar din partea flăcăilor cărauși pentru a tocmi și mai apoi a plăti lăutari chiar și din satele vecine.

Întâmplări petrecute la jumătatea secolului trecut, legate de cășuneni și lăutari sunt numeroase. Iată una dintre ele. Intrase în ‘obicei’ ca atunci când vestitele formații ale lui Chiru și Alecu din Bogdănești ajungeau pe creasta dealului Lada, deasupra Cașinului, cam pe la Pădurea lui Ștefan Moraru să înceapă a cânta. Ați înțeles bine – de acolo de sub poalele pădurii, înainte de a coborî spre sat, lăutarii aveau înțelegere, datoria să cânte spre a vesti fetele și flăcăii să grăbească astfel ghiloseala și găteala și să pornească către locul unde s-ar întâlni cu voia bună și ochii dragi...

Iaca, se trăia și așa atunci!... Nu aș vrea să mă întind mult dar nici nu se cuvine să trecem așa ușor peste dansul național, popular din Cașin. Ca peste tot în provinciile românești erau dansuri line, în speță hora, și săltărețe: sârba, brâul, corăgheasca și dă doi. Dacă școală se învăța sau nu, de dansat, neapărat trebuia să știi. Era aproape existențial. Acum e altceva. Unul ca mine sau ca alții, iaca poate să mai stea și pe scaun sau să facă altceva. Atunci însă nu și nu. Bineînțeles că dintre cele domoale sau cele săltărețe, în Cașin aveau cătare...M-au impresionat atunci când eram copil, jocul dă doi, mai exact varianta lui Ciurea. Mișcarea ritmică mai întâi a flăcăilor, iar mai apoi a perechilor mi-a rămas în minte ca ceva extraordinar de armonios, dirijat și coordonat.

Acum aș merge către ceva și mai concret, legat de această componentă a tradiției din Cașin, și anume, descrierea unui brâu, varianta rapiă, numai a bărbaților. Această minunată descriere i-o datorăm cui altcuiva decât celui care ne-a lăsat carte de identitate prin lucrarea sa monografică... “...jocul este foarte repede și în bătăi după comandă. Fetelor nu le convin așa mișcări iuți. Câte o nevestă tânără și jucăușă ia parte numai la nunți la acest joc, alături de bărbați. Flăcăul care conduce acest brâu, trebuie să fie rezistent, jucăuș și să fie bun comandant. Dacă comandantul observa că cel de la urma coloanei (coada) a demolit-o cu jocul, îndată îi strigă în veselia tuturor:

“Foaie verde de cicoare

Poartă hora măi putoare.”

După ce jocul se întărește, începe comanda:

I’auzi una, (fiecare jucător bate odată cu piciorul drept și cadențat oprindu-se în loc tot jocul o secundă).

După o mică pauză: “I’auzi una, i’auzi două. Dați cu dreptul tot așa și cu stângul tot așa. După o mică pauză: i’auzi una, i’auzi două, i’auzi trei...Iacă așa copiii mei.

Toți bat cadențat făcând trei bătăi: două cu piciorul drept și una cu stângul. I’auzi patru mai sunt șase.

Se fac patru bătăi. I’auzi cinci mai sunt cinci și-un genunchiu; și genunchiul lovește pământul ori podelele. I’auzi șase mai sunt patru și doi genunchi. Și tot așa până la zece, când strigă așa: I’auzi zece și zece genunchi. Această din urmă mișcare îi obosește pe cei slabi, care renunță la joc rușinați în fața privitorilor. A face în total 55 de bătăi cu picioarele și 45 cu genunchii și cu repeziciuni uimitoare, nu este lucru tocmai ușor, dar cei mai mulți din jucăuși o scot la capăt cu bine. Ba unii din cei mai antrenați fac și diferite mișcări în afară de comandă. Se lasă pe genunchi din mersul

jocului până ating pământul dar cu atâta iuțeală încât nu împiedică cu nimic mersul jocului” (N. Pîslaru. *Monografia Comunei Cașin*).

Înaintașii au făcut și au trăit cu bucurie astfel de momente.

Și dacă e vorba de tradiție, ce facem noi cei de azi din această bucată de românism, hrănită și formată din seva celor trei provincii românești? Eu cred că facem...că e bine ce se întâmplă în comunitatea noastră. Astfel: avem sărbătoarea satului ca și acum două secole. S-au găsit vreo cinci – șase consăteni în urmă cu 18 ani să vorbească, să gandească și după trei ani să facă o manifestare laică în completare la marea sărbătoare a Sfintei Marii Mari. Să puncteze astfel, la vremuri moderne, Iarmarocul de Stămărie. Manifestare emblematică pentru satul nostru în secolele trecute, cunoscută și recunoscută în toate cele trei provincii românești. Iarmarocul prilejuit de sărbătoarea religioasă era de fapt, împăcarea între zdruncinul vieții de zi cu zi și religiozitate. Se întâmplă la fel și azi?... Cred că da, păstrând proporțiile și având în vedere timpurile de acum, eu zic că se fac lucruri plăcute omului și Domnului în satul nostru de Stămărie.

Din cei care au avut, spre meritul lor, ideea acestei manifestări. Unii au adus în discuție spiritul iarmarocului. La început au bâiguit, apoi au vorbit și, iată, anul trecut, anul acesta, spiritul a înviat. Care o fi fost spiritul iarmarocului? Păi.. pentru 3 – 4 săptămâni, trudiții cășuneni o lăsau mai moale cu munca, cu preocupările de zi cu zi. Petreceau. Nu numai la crâșmele satului, mergeau la horele și balurile organizate cu acel prilej, primeau oaspeți și mergeau la neamuri. Cea mai mare parte din timp erau însă de-a lungul șoselei, în zecile și sutele de barăci care funcționau ca niște magazine sau cam așa ceva, sigur ca puncte de vânzare și comerț. În afară de acestea, pe timpul iarmarocului, cășunenii hodineau și socializau - sau cum s-o fi numit atunci statul de vorbă. Și se întrețineau cu cei mulți, oaspeți și străini aflați vremelnic în satul lor.

Știu de la fiica cea mare a preotului Eugen Ardeleanu, cum mama ei, preoteasa Aurelia se pregătea de la începutul verii pentru acest eveniment. Mai făcea odată curățenie generală în gospodărie. Pregătea dulceturi, șerbeturi și multe alte scofeturi pentru obrazul subțire al musafirilor săi.

Spăla, călca, în așa fel încât, atunci când generalul Moldoveanu, generalul Cârjeu, magistrații I. Gh. Brebuleț, C. I. Bălcănașu, preotul Bulea, preotul Tudorache (ascendent al d-nei Olga Tudorache), le-ar fi călcat pragul, aceștia să fie primiți conform rangului și evenimentului. După ce aceștia ar fi mers prin iarmaroc, seara, sigur stăteau în cerdac cu gazda lor și rememorau întâmplările trecute și le vorbeau pe cele petrecute în prezent.

Era un alt Univers creat pentru o lună în satul Cașin. Numărul mare de comercianți, diversitatea lor, veneau din cele trei provincii românești. Aceștia erau în principal români, dar și de alte nații: turci, armeni, bulgari, ruși, nemți, evrei etc. Schimbarea ritmului și a felului de viață, faptul că ai noștri cărăuși deveneau - din oaspeți de tot anul - gazde pentru o lună, crea o altă stare, un spirit al iarmarocului, care se întărea an de an, secole de-a rândul. Poate altă dată, mai mult și mai în amănunt despre acest definitiv eveniment din existența satului Cașin.

Revenind la timpul nostru, la ziua de azi, spunem astfel: că ne păstrăm tradiția, că ne întâlnim cu fiii satului, că avem oaspeți, că ne-am gătit în straie populare, că am

mers la biserică îmbrăcați astfel spre fală, dar și umilință în casa Domnului, că ... începem să simțim spiritul iarmarocului.

Avem elemente etnografice deosebite și cred că putem să abordăm tradiția cu mijloace moderne și sigur cu gândul de a educa copiii în acest sens.

Putem să facem multe, satul are o conjunctură bună socio-economică, propice pentru păstrarea tradițiilor. Spre lauda noastră, cum altfel, se petrec lucruri bune acum. Mulți, foarte mulți tineri participă la sărbătorile Cașinului. Mulți merg la competițiile sportive, o parte merg la biserică, mulți îmbracă haine naționale, mulți...își pun întrebări și eu zic că e bine.